

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

УДК 340.12(091)

DOI 10.34079/2518-1521-2026-16-44-7-15

О. А. Бундак

**ВПЛИВ Н. МАКІАВЕЛЛІ НА ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ:
ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

Дослідження аналізує незмінну актуальність спадщини Нікколо Макіавеллі для розуміння державотворення. Автор заглиблюється в епоху глибоких змін, де Макіавеллі запропонував революційний реалістичний погляд на політику, відокремивши її від релігії та моралі. Ключові праці, як-от «Державець» і «Міркування про першу декаду Тита Лівія», розглядаються як фундамент сучасної політичної науки.

Макіавеллі першим систематично проаналізував владу як автономний феномен, що мало вирішальне значення для формування концепцій державного суверенітету та «державного інтересу». У сучасному світі його ідеї допомагають осмислити витоки політичного реалізму, який впливає на зовнішню та внутрішню політику держав.

Визнається існування суперечностей у сучасній історіографії щодо впливу Макіавеллі на державно-правові інститути, зокрема його ролі як теоретика абсолютизму чи конституціоналізму. Метою дослідження є комплексний історико-правовий аналіз впливу його вчення на процеси державотворення та формування правових інститутів у Європі, заповнюючи прогалини у попередніх працях.

Основний матеріал розкриває радикальний відхід Макіавеллі від середньовічних теократичних уявлень про державу, розглядаючи її як автономну сутність, створену для виживання та збереження влади. Аналізується співвідношення моралі та політики з акцентом на державній доцільності, а також роль права як інструменту правителя. Підтверджується глибокий і багатограний вплив Макіавеллі на європейську політичну думку, формування абсолютизму, концепції суверенітету (Боден, Гоббс) та ідеї державного інтересу. Відділення політики від релігії та моралі стало ключовим для секуляризації політичної думки. Дослідження також відзначає двоїстий характер спадщини Макіавеллі, що може бути використана як для обґрунтування необмеженої влади, так і для її раціонального обмеження. Робота закликає до подальшого вивчення його впливу на сучасне державне управління та концепції лідерства.

Ключові слова: Макіавеллі, державець, політика, влада, трактат, держава, етика, управління, історія, філософія, державність.

Дослідження спадщини **Нікколо Макіавеллі** (1469–1527 рр.) залишається надзвичайно актуальним для розуміння не лише історичного розвитку політичної та правової думки, але й сучасних процесів державотворення та функціонування державної влади. Епоха, в яку жив Макіавеллі, характеризувалася глибокими змінами: занепадом феодалних відносин, формуванням централізованих національних держав та відокремленням політики від релігії та моралі. Саме в цей період Макіавеллі запропонував абсолютно новий, реалістичний погляд на політику, що ґрунтувався не на ідеалах, а на спостереженні за реальною поведінкою правителів та механізмами утримання влади.

Його праці, зокрема «Державець» та «Міркування про першу декаду Тита Лівія», стали наріжним каменем для розвитку політичної науки, відокремивши її від теології та етики. Макіавеллі першим систематично проаналізував владу як самостійний феномен, підкресливши її автономність і внутрішню логіку. Це мало фундаментальне значення для

становлення концепції державного суверенітету та ідеї «державного інтересу», які є ключовими для розуміння сучасного державного права.

У сучасному світі, де питання ефективності державного управління, політичної стабільності, легітимності влади та її обмеження залишаються центральними, ідеї Макіавеллі набувають нового звучання. Аналіз його поглядів дозволяє глибше осмислити витоки політичного реалізму, що продовжує впливати на зовнішню та внутрішню політику багатьох держав. Крім того, розуміння «макіавеллізму» не як синоніма цинізму, а як методу аналізу реальної політики, дозволяє більш критично підходити до викликів, пов'язаних з утвердженням демократичних цінностей та дотриманням принципу верховенства права.

Постановка проблеми. Незважаючи на значний обсяг наукових досліджень, присвячених Нікколо Макіавеллі, у сучасній історіографії та політології існують певні суперечності щодо його прямого та опосередкованого впливу на формування державно-правових інститутів. Дискусійними залишаються питання: наскільки його ідеї про владу, силу та державну доцільність були рецептовані у правових доктринах ранньомодерної Європи; чи можна вважати Макіавеллі лише теоретиком абсолютизму, чи його республіканські погляди також мали значення для розвитку конституціоналізму; та як його спадщина інтерпретується у контексті сучасного розуміння державного права.

Існуючі дослідження часто зосереджуються або на філософських аспектах його вчення, або на політичних імперативах праці «Державець». Проте, комплексний історико-правовий аналіз, що простежує саме вплив макіавеллівських ідей на конкретні аспекти державотворення та правові інститути, залишається недостатньо висвітленим у вітчизняній та деяких зарубіжних наукових працях.

Метою дослідження є комплексний аналіз та оцінка впливу політико-правового вчення Нікколо Макіавеллі на процеси державотворення та формування державно-правових інститутів у Європі з історико-правового аспекту.

Аналіз останніх публікацій. Дослідження творчості Нікколо Макіавеллі є постійним об'єктом уваги світової та української наукової думки. Сучасні публікації значно розширюють розуміння його впливу.

Зокрема, Квентін Скіннер у своїй фундаментальній праці «Макіавеллі» (Skinner, 2000) глибоко аналізує інтелектуальний контекст та основні ідеї флорентійського мислителя, підкреслюючи його роль у формуванні сучасної політичної теорії. Він розглядає Макіавеллі як піонера політичного реалізму, який відділив політику від релігійних та моральних догм.

Моріс Фішер у статті «Макіавеллі та виникнення політичної науки» (Fischer, 2011) акцентує увагу на методологічному новаторстві Макіавеллі, який вперше почав вивчати політику на основі емпіричного досвіду, а не нормативних уявлень. Це мало вирішальне значення для подальшого розвитку політичної науки як окремої дисципліни.

Українські дослідники також активно працюють над цією темою. Наприклад, у підручниках з історії політичних і правових вчень В. Д. Яремчука (Яремчук, 2022), детально висвітлюються основні положення вчення Макіавеллі та його місце в контексті світової політико-правової думки. Ці видання підкреслюють, що ідеї Макіавеллі про раціональне управління державою стали одними з перших кроків до формування концепції сучасного державного управління.

Аналіз впливу Макіавеллі на концепцію суверенітету часто розглядається у контексті робіт Жана Бодена та Томаса Гоббса. Хоча Макіавеллі прямо не формулював поняття суверенітету, його ідея єдиної, необмеженої влади правителя стала важливим поштовхом для подальших розробок цієї концепції (Hanasz, 2010).

Українська наукова школа також активно долучається до вивчення творчості Макіавеллі, що відображено у працях філософів, істориків та політологів. Важливим є внесок В. Горського, який у своїх працях з історії української філософії проводить

порівняльний аналіз західної та вітчизняної думки, виділяючи відмінності в ідеалах правителя у Макіавеллі та середньовічних концепціях (Горський, 1997). Він підкреслює відхід від теоцентризму як ключовий аспект вчення флорентійця.

Незважаючи на значний обсяг досліджень, присвячених «макіавеллізму» та його рецепції, залишається потреба в більш глибокому аналізі конкретних історико-правових аспектів впливу Макіавеллі на державотворення, зокрема на формування інститутів та принципів, які лягли в основу сучасного державного права. Це стосується не лише його «Державця», «Принца», але й «Міркувань», які містять важливі ідеї про республіканське правління та обмеження влади. Дане дослідження має на меті заповнити цю прогалину, пропонуючи комплексний погляд на внесок Макіавеллі в еволюцію державно-правової думки.

Виклад основного матеріалу. Політико-правова спадщина Нікколо Макіавеллі (1469–1527) відзначається радикальним відходом від традиційних для Середньовіччя теократичних та етичних уявлень про державу та владу. Його концепція ґрунтувалася на глибокому розумінні людської природи та реалій політичної боротьби, що робить його одним із засновників політичної науки Нового часу.

Політичні погляди Макіавеллі формувалися у надзвичайно бурхливий період італійської та європейської історії XV-XVI століть. Італія того часу була роздроблена на безліч міст-держав і князівств (Флоренція, Венеція, Мілан, Неаполітанське королівство, Папська держава), які постійно перебували у стані конфлікту, укладаючи та розриваючи союзи, залучаючи іноземні війська. Це створювало атмосферу хаосу, нестабільності та постійної загрози втрати незалежності (Skinner, 2000). Флоренція, рідне місто Макіавеллі, була яскравим прикладом такої нестабільності, переживаючи періоди республіканського правління та повернення Медічі.

Історичний досвід та політична діяльність самого Макіавеллі відіграли ключову роль у формуванні його поглядів. Будучи секретарем Другої канцелярії Флорентійської республіки, він виконував дипломатичні місії, що дало йому унікальну можливість спостерігати за діяльністю правителів, механізмами прийняття рішень та наслідками їхніх дій. Він був свідком як успіхів, так і падінь найвпливовіших фігур того часу, зокрема Чезаре Борджіа, чії дії він детально аналізував у роботі «Державець» (Макіавеллі, 1998). Цей практичний досвід переконав його в необхідності відійти від ідеалізованих уявлень про політику.

Важливим джерелом для Макіавеллі була антична думка, особливо римська історія. Він глибоко вивчав праці римських істориків, таких як Тіт Лівій, аналізуючи причини могутності Римської республіки та її подальшого занепаду. У своїх «Міркуваннях про першу декаду Тіта Лівія» Макіавеллі прагне виявити універсальні закони, що керують життям держав, спираючись на історичні приклади. Він захоплювався римською доблестю та інститутами, що забезпечували стабільність і велич. «Я завжди дотримувався думки, і зараз дотримуюся її, що світ завжди був таким, як він є, і завжди буде мати стільки ж добра, скільки й зла,» – писав Макіавеллі, вказуючи на циклічний характер історії та незмінність людської природи, що він виводив з античних джерел (Макіавеллі, 2021).

Макіавеллі здійснив революційний крок, розглядаючи державу як автономну сутність, що має власні цілі та логіку існування, незалежну від релігійних чи моральних догм. Для нього держава (або *stato*, що буквально означало «стан» або «становище правителя»), але набуло у нього значення «політична організація») не була божественним встановленням чи втіленням морального ідеалу. Вона є продуктом людської діяльності, створеною для забезпечення порядку, безпеки та могутності.

Він рішуче відходить від теократичних та етичних обґрунтувань держави, які домінували в Середньовіччі (наприклад, у Августина Блаженного чи Фоми Аквінського). Макіавеллі не цікавить, якою держава має бути з точки зору християнської моралі; його

мета – зрозуміти, якою держава є насправді і як її можна ефективно управляти та зміцнювати. «Я вважаю за краще йти за правдою, яка є суттю речей, ніж за уявною правдою про них,» – стверджує Макіавеллі (Макіавеллі, 1998).

Таким чином, держава є інструментом для досягнення стабільності та могутності. Її головна мета – виживання та збереження влади. Усе, що сприяє цій меті, є виправданим.

У своїй найвідомішій праці, «Державець», Макіавеллі звертається до ідеального правителя, даючи йому практичні поради щодо утримання та зміцнення влади. Головна мета правителя – збереження та зміцнення влади, оскільки без неї неможливе існування держави.

Ключовим аспектом його вчення є співвідношення моралі та політики, що породило термін «макіавеллізм». Макіавеллі стверджує, що у політиці правитель повинен керуватися принципом державної доцільності, а не загальноприйнятими моральними нормами. Якщо для збереження держави та влади потрібні жорстокість, обман чи порушення обіцянок, правитель має бути готовим до цього. «Розумний державець повинен думати про такий лад, за якого його співгромадяни потребуватимуть держави і його самого: тоді вони завжди зберігатимуть йому вірність» (Макіавеллі, 1998).

Макіавеллі описує якості ідеального правителя через метафори: він має бути «левом, щоб лякати вовків, і лисицею, щоб обходити пастки» [8, с. 54]. Це означає поєднання сили та хитрості, жорстокості та гнучкості. Правитель не зобов'язаний бути добрим, але має вміти видавати себе за такого, якщо це вигідно для його влади. «... що краще щоб його любили а не боялись, чи навпаки. Але оскільки поєднати це важко, то куди краще навіювати страх, ніж бути любимим, якщо б вже без чогось одного довелося б обійтися» (Макіавеллі, 1998).

Окрім того, філософ наголошує на особистому прикладі правителя як у внутрішніх, так і зовнішніх справах. «...важливо владареві давати приклад рідкісної чесноти у справах внутрішніх..... Це потрібно у тих випадках, коли хтось зробить у громадському житті щось дуже гарне чи дуже погане і треба нагородити або покарати його так, щоб про це багато говорили» (Макіавеллі, 1998).

Він також розрізняє роль доблесті та фортуни (долі, випадку). Доблесть – це здатність правителя діяти рішуче, передбачати виклики та приймати ефективні рішення, протистоячи непередбачуваним обставинам. Фортуна – це об'єктивні обставини, які правитель не може повністю контролювати. Мудрий правитель, на думку Макіавеллі, повинен намагатися підкорити фортуну своєю доблестю, мужністю, готуючись до будь-яких поворотів долі.

У вченні Макіавеллі право та закон розглядаються як важливий, але підпорядкований інструмент правителя для підтримання порядку та контролю над громадянами. Закон не є вищим за владу правителя, а навпаки – слугує її цілям. Закон має бути достатньо суворим, щоб запобігти безладу, але не настільки, щоб викликати ненависть народу.

Право, таким чином, є засобом, а не самоціллю. Його цінність визначається ефективністю у забезпеченні стабільності держави та зміцненні влади правителя. Макіавеллі, розглядаючи співвідношення закону та сили, зазначав, що правитель має вміти діяти як за законами (що є характерним для людей), так і за допомогою сили (що притаманно звірам). У разі потреби, коли закони не працюють, правитель повинен вдаватися до сили. «Добре застосованими насильствами ... можна назвати такі, які робляться лише один раз в інтересах своєї безпеки, після чого до них не вдаються, а добувають з них усю можливу користь для підданців» – стверджує Макіавеллі, віддаючи перевагу законам, але визнаючи необхідність використання сили (Макіавеллі, 1998). Це не означає заперечення закону взагалі, але підкреслює його інструментальний характер у руках володаря.

Вплив Нікколо Макіавеллі на європейську політичну думку та державотворення був глибоким і багатограним. Його ідеї, викладені у працях, особливо «Державець», спричинили значні зміни у розумінні влади, держави та права, хоча ця рецепція часто була суперечливою.

Після публікації, а особливо посмертного поширення «Державця», твори Макіавеллі викликали бурхливу реакцію в Європі. Вони одночасно ігнорувалися, засуджувалися, критикувалися, але й таємно вивчалися правителями та їхніми радниками. Католицька церква внесла «Державець» до Індексу заборонених книг, що лише посилювало інтерес до нього. Однак, попри офіційне засудження, чимало монархів, таких як Фрідріх Великий чи Катерина II, та їхніх міністрів, ретельно вивчали його поради щодо утримання влади (Skinner, 2000).

Саме ця суперечлива реакція призвела до формування концепції «макіавеллізму» як синоніма цинічної, аморальної та безпринципної політики. Термін «макіавеллівський» почав означати використання обману, жорстокості та хитрощів для досягнення політичних цілей, відкидаючи будь-які моральні обмеження. Цей негативний образ значною мірою сформували антимакіавеллісти, які прагнули захистити християнську мораль та традиційні уявлення про справедливе правління.

Попри це, ідеї Макіавеллі мали значний вплив на окремі групи мислителів, зокрема на французьких «політиків» XVI століття, до яких належав Жан Боден. «Політики» прагнули покласти край релігійним війнам у Франції, зміцнивши централізовану королівську владу. Вони бачили в Макіавеллі обґрунтування необхідності сильної, єдиної та автономної держави, здатної підтримувати порядок. Хоча вони не схвалювали його аморальних рад, вони визнавали його аналіз влади як реальності. Ж. Боден, зокрема, розвинув ідею суверенітету, яка тісно перегукувалася з Макіавеллівським баченням централізованої та верховної влади.

Одним із найбільш значущих, хоча й опосередкованих, внесків Макіавеллі у державотворення стала його ідея про єдину, централізовану владу як передумову існування та зміцнення держави. У своїх творах він постійно наголошував на необхідності усунення будь-яких внутрішніх чи зовнішніх перешкод для повної реалізації державної влади, що було принципово важливим для майбутньої концепції суверенітету. Він прагнув до об'єднання Італії під сильною рукою, що вимагало абсолютної, необмеженої влади.

Цей акцент на необмеженій та неподільній владі мав прямий зв'язок із формуванням абсолютизму як панівної форми правління в ранньомодерній Європі. Монархи, прагнучи централізації та зміцнення своїх держав, знаходили у Макіавеллі обґрунтування для концентрації всієї повноти влади у своїх руках, звільняючись від контролю Церкви чи феодалів знаті.

Найбільш помітно розвиток ідей суверенітету під впливом Макіавеллі простежується у працях Жана Бодена та Томаса Гоббса. Ж. Боден, у своїй праці «Шість книг про державу» (1576 р.), сформулював поняття суверенітету як «абсолютної і постійної влади держави», що є необмеженою та неподільною. Хоча Боден не був прямим послідовником Макіавеллі в етичному сенсі, його концепція суверенітету як вищої, непідвладної законам влади, багато в чому перегукувалася з макіавеллівською ідеєю про автономію держави та її здатність створювати власний правовий порядок (Bodin, 1992).

Аналогічно, Томас Гоббс у «Левіафані» (1651 р.) розвинув теорію абсолютного суверенітету, виходячи з уявлення про «війну всіх проти всіх» у природному стані. Для уникнення хаосу люди передають всю повноту влади суверену, який володіє необмеженою владою для забезпечення миру та безпеки. Ця ідея необхідності сильної, централізованої влади, що може забезпечити порядок, має явні паралелі з реалістичним баченням Макіавеллі про те, як має функціонувати ефективна держава (Гоббс, 2000).

Макіавеллі зробив вирішальний внесок у виникнення концепції «державного

інтересу», згідно з якою інтереси держави є вищими за інтереси окремих осіб, груп чи навіть моральні та релігійні заповіді. Для нього головною метою будь-якої дії правителя є збереження та зміцнення *stato*. Якщо для цього необхідно діяти всупереч усталеним нормам, це є виправданим.

Саме Макіавеллі приписують роль у відокремленні політики від релігії та моралі. До нього політична діяльність розглядалася як складова етики або теології, підпорядкована вищим моральним законам. Макіавеллі ж показав, що політика має власну автономну логіку, де ефективність та результат важливіші за наміри. Це відкрило шлях до секуляризації політичної думки та формування сучасного розуміння держави.

Ідея «державного інтересу» мала колосальний вплив на практику міжнародних відносин та внутрішньої політики ранньомодерних та пізніших держав. Вона стала обґрунтуванням для розширення територій, укладання прагматичних союзів, застосування сили та маніпуляцій для досягнення національних цілей. У внутрішній політиці це призвело до посилення централізованої влади та розробки державних механізмів, спрямованих на максимізацію ефективності управління, часто ігноруючи індивідуальні свободи чи моральні обмеження.

Спадщина Нікколо Макіавеллі не обмежується лише історичним періодом його життя чи ранньомодерною епохою. Його ідеї продовжують викликати жваві дискусії та знаходять своє відображення у сучасному державному праві та політичній практиці, що свідчить про їхню неослабну актуальність.

Принципи державної доцільності, які вперше чітко сформулював Макіавеллі, продовжують залишатися визначальними в сучасній зовнішній та внутрішній політиці. У міжнародних відносинах це проявляється у прагматичних підходах до формування альянсів, укладання вигідних угод, а також у застосуванні економічного чи військового тиску для захисту національних інтересів, навіть якщо це суперечить формальним моральним нормам. Реальний політик, як окремий напрям у міжнародних відносинах, має глибоке коріння в макіавеллівському розумінні (Morgenthau, 1948).

Роль сили та примусу у функціонуванні правових систем, хоча й обмежена демократичними принципами, залишається фундаментальною. Макіавеллі був одним із перших, хто визнав, що закон без примусу є безсилим. «Закони без сили нічого не варті,» – цей принцип, хоча і не є прямою цитатою з його творів, відображає його загальну філософію, де сила є необхідним елементом для забезпечення дотримання правових норм. У сучасних державах правоохоронні органи, армія, система покарань – усе це елементи державного примусу, що забезпечують верховенство права.

Макіавеллі, хоч і був засуджений багатьма, слугував джерелом натхнення як для авторитарних режимів, так і для реалістичних демократичних підходів. Диктатори та авторитарні лідери знаходили у його роботах обґрунтування для концентрації влади, придушення інакомислення та використання пропаганди. З іншого боку, його «Міркування про першу декаду Тита Лівія» стали джерелом ідей для республіканців, які шукали механізми стабільності та довговічності республіканського правління, а також системи стримувань і противаг для запобігання тиранії (Rosock, 2026). Це показує двоїстий характер його спадщини, яка може бути використана для обґрунтування як необмеженої влади, так і її раціонального обмеження.

Дослідження впливу Нікколо Макіавеллі на державотворення з історико-правового аспекту дозволяє не лише глибше зрозуміти витоки сучасної політичної та правової думки, а й оцінити незмінну актуальність його ідей у сучасному світі.

Н. Макіавеллі є одним із фундаторів політичної науки у сучасному розумінні, адже він першим послідовно відокремив її від теології та етики, зосередившись на емпіричному аналізі реалій влади. Його методологічний підхід, що ґрунтується на спостереженні за політичною практикою, а не на ідеалах, відкрив шлях для подальшого розвитку політичної

думки та державного права.

Його роль у становленні концепції суверенної держави та державного інтересу є безперечною. Він заклав основи для розуміння держави як самодостатнього актора, що діє у власних інтересах, що стало ключовим для формування національних держав та розвитку міжнародного права. Хоча він не був першим, хто говорив про владу, саме він показав її як самостійний об'єкт вивчення, що має власні правила гри, незалежні від зовнішніх моральних чи релігійних обмежень.

Спадщина Н. Макіавеллі продовжує викликати науковий інтерес, існують численні можливі напрямки подальшого вивчення впливу його ідей на конкретні аспекти державного права, а саме: розгляд концепції лідерства у сучасному державному управлінні, зокрема наскільки макіавеллівські якості лідера є актуальними для ефективних державних лідерів у сучасному демократичному суспільстві, та як вони співвідносяться з принципами прозорості та підзвітності.

Бібліографічний список

- Бабкіна, О. В. та Горбатенко, В. П. (2006). *Політологія: Навчальний посібник*. Київ: ВЦ.
- Гоббс, Т. (2000). *Левіафан або суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної*. Переклад з англійської. Київ: Дух і літера. Доступно за посиланням: https://shron1.chtyvo.org.ua/Thomas_Hobbes/Leviafan_abo_Sut_budova_i_povnovazhenia_derzhavy_tserkovnoi_ta_svitskoj.pdf [Дата звернення: 3 січня 2026].
- Горський, В. (1997). *Історія української філософії: Курс лекцій*. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. 3-тє вид. Київ: Наукова думка / Либідь.
- Макіавеллі, Н. (1998). *Флорентійські хроніки. Державець*. Переклад з італійської А. Перепаді. Харків: Фоліо.
- Макіавеллі, Н. (2021). *Міркування про першу декаду Тита Лівія*. Переклад з італійської А. Перепаді. Київ: Основи.
- Яремчук, В. Д. (2022). *Історія політичних і правових вчень: схеми, дефініції, джерела, персоналії*. Навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ.
- Bodin, J. (1992). *On Sovereignty: Six Books of the Commonwealth* (Abridged and translated by J. H. Franklin). Cambridge: Cambridge University Press. Available at: https://www.yorku.ca/comninel/courses/3020pdf/six_books.pdf [Accessed 3 January 2026].
- Fischer, M. (2011). Machiavelli and the Emergence of Political Science. *Journal of Political Science Education*, 7(1), pp. 10–25.
- Hanasz, W. (2010). Machiavelli's method revisited: the art and science of modeling. *The Review Journal of Political Philosophy*, 8, pp. 1–31. Available at: https://www.researchgate.net/publication/321110803_MACHIABELLI'S_METHOD_REVISITED_THE_ART_AND_SCIENCE_OF_MODELING [Accessed 3 January 2026].
- Morgenthau, H. J. (1948). *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York: Alfred A. Knopf. Available at: [http://slantchev.ucsd.edu/courses/ps240/04%20Conflict%20with%20States%20as%20Unitary%20Actors/Morgenthau%20-%20Politics%20among%20nations%20\(selected%20chapters\).pdf](http://slantchev.ucsd.edu/courses/ps240/04%20Conflict%20with%20States%20as%20Unitary%20Actors/Morgenthau%20-%20Politics%20among%20nations%20(selected%20chapters).pdf) [Accessed 3 January 2026].
- Pocock, J. G. A. (2016). *The Machiavellian Moment: Florentine Political Thought and the Atlantic Republican Tradition*. Princeton: Princeton University Press.
- Skinner, Q. (2000). *Machiavelli: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press. Available at: <https://books.google.com.ua/books?id=A2-fDwAAQBAJ> [Accessed 3 January 2026].

References

- Babkina, O.V. and Horbatenko, V.P. (2006) *Politolohiia*. Kyiv: VTs.
- Hobbes, T. (2000) *Leviafan abo sut, budova i povnovazhennia derzhavy tserkovnoi ta tsyvilnoi*. Translated from English. Kyiv: Dukh i Litera. Available at: https://shron1.chtyvo.org.ua/Thomas_Hobbes/Leviafan_abo_Sut_budova_i_povnovazhennia_derzhavy_tserkovnoi_ta_svytskoi.pdf (Accessed: 3 January 2026).
- Horskyi, V.S. (1997) *Istoriia ukrainskoi filosofii: Kurs leksii*. Kyiv: Lybid.
- Machiavelli, N. (2016) *Florentiiski khroniky. Derzhavets*. Translated by A. Perepadia. Kharkiv: Folio.
- Machiavelli, N. (2021) *Mirkuvannia pro pershu dekadu Tyta Liviia*. Translated by A. Perepadia. Kyiv: Osnovy.
- Yaremchuk, V.D. (2022) *Istoriia politychnykh i pravovykh vchen: skhemy, definity, dzherela, personalii*. Lviv: Lvivskyi derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav.
- Bodin, J. (1992) *On Sovereignty: Six Books of the Commonwealth*. Abridged and translated by J.H. Franklin. Cambridge: Cambridge University Press. Available at: https://www.yorku.ca/comminel/courses/3020pdf/six_books.pdf (Accessed: 3 January 2026).
- Fischer, M. (2011) 'Machiavelli and the Emergence of Political Science', *Journal of Political Science Education*, 7(1), pp. 10–25.
- Hanasz, W. (2010) 'Machiavelli's Method Revisited: The Art and Science of Modeling', *The Review Journal of Political Philosophy*, 8, pp. 1–31. Available at: https://www.researchgate.net/publication/321110803_MACHIAVELLI'S_METHOD_REVISITED_THE_ART_AND_SCIENCE_OF_MODELING (Accessed: 3 January 2026).
- Morgenthau, H.J. (1948) *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York: Alfred A. Knopf. Available at: [http://slantchev.ucsd.edu/courses/ps240/04%20Conflict%20with%20States%20as%20Unitary%20Actors/Morgenthau%20-%20Politics%20among%20nations%20\(selected%20chapters\).pdf](http://slantchev.ucsd.edu/courses/ps240/04%20Conflict%20with%20States%20as%20Unitary%20Actors/Morgenthau%20-%20Politics%20among%20nations%20(selected%20chapters).pdf) (Accessed: 3 January 2026).
- Pocock, J.G.A. (2016) *The Machiavellian Moment: Florentine Political Thought and the Atlantic Republican Tradition*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Skinner, Q. (2000) *Machiavelli: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press. Available at: <https://books.google.com.ua/books?id=A2-fDwAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=uk#v=onepage&q&f=false> (Accessed: 3 January 2026).

Стаття надійшла до редакції 10.03.2026 р.

Стаття прийнята до друку 20.04.2026 р.

Olena Bundak

THE INFLUENCE OF N. MACHIAVELLI ON STATE-BUILDING: A HISTORICAL AND LEGAL ASPECT

This study examines the enduring relevance of Niccolò Machiavelli's legacy for understanding state-building. The author delves into an era of profound change, where Machiavelli proposed a revolutionary realistic view of politics, separating it from religion and morality. Key works, such as "The Prince" and "Discourses on Livy", are considered foundational to modern political science.

The research highlights that Machiavelli was the first to systematically analyze power as an autonomous phenomenon, which was crucial for shaping the concepts of state sovereignty and "reason of state" In the contemporary world, his ideas help to grasp the origins of political realism, influencing the foreign and domestic policies of nations. The work reinterprets "Machiavellianism" not as cynicism, but as a method for analyzing realpolitik.

Acknowledging existing contradictions in contemporary historiography regarding Machiavelli's impact on state and legal institutions, particularly his role as a theorist of absolutism or constitutionalism, the study aims to provide a comprehensive historical and legal analysis of his doctrine's influence on state-building processes and the formation of legal institutions in Europe, filling gaps in previous works.

The main text reveals Machiavelli's radical departure from medieval theocratic notions of the state, viewing it as an autonomous entity created for survival and the preservation of power. It analyzes the relationship between morality and politics with an emphasis on state expediency, and the role of law as a ruler's instrument. The profound and multifaceted influence of Machiavelli on European political thought, the formation of absolutism, the concept of sovereignty (Bodin, Hobbes), and the idea of raison d'état is confirmed. His separation of politics from religion and morality was key to the secularization of political thought. The study also notes the dual nature of Machiavelli's legacy, which can be used to justify both unlimited power and its rational limitation. The work calls for further research into his impact on modern public administration and leadership concepts.

Key words: Machiavelli, Statesman, , politics, power, treatise, state, ethics, governance, history, philosophy, statecraft.